

31.03.2014

Valtiovarainministeriö
PL 28
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite VM149:00/2013

Asia **OKM lausunto – lausuntopyyntö luonnoksesta kuntarakennelain muuttamisesta**

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen, jonka tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne.

Kuntarakennemuutosta ohjaava kuntarakennelaki tuli voimaan 1.7.2013. Rakennepoliittisen ohjelman linjauksen perusteella on valmisteltu luonnos hallituksen esitykseksi kuntarakennelain muuttamisesta. Muutokset liittyvät kuntarakennemuutuksen ja rakennepoliittisen ohjelman toteuttamiseen.

Valtiovarainministeriö on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä lausuntoa tästä lakiehdotuksesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää asiassa seuraavaa:

Yleistä

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että kuntarakennetta uudistettaessa tulee koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisen saavutettavuuden turvaamiseksi säilyttää päivähoito sekä esi- ja perusopetus lähipalveluina. Samoin kirjastopalvelut tulee kuntarakennemuutuksessa säilyttää asukkaiden lähipalveluna.

Myös kulttuuripalvelut tulee turvata perustuslain mukaisesti kaikkien kuntalaisten saavutettaville. Kuntaliitosten yhteydessä on turvattava lasten ja nuorten liikkumisympäristöt lähellä luontaista elinpiiriä. Päiväkotit ja koulupihat tulee nähdä lähiliikuntapaikkoina.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että lakiehdotuksen perustelutekstiin on sisällytetty ristiriitainen toteamus siitä, että aiemmissa kuntaliitoksissa ei ole voitu yksiselitteisesti osoittaa, että palvelut ovat parantuneet. Samalla kuitenkin uusia kuntaliitoksia perustellaan toisessa kohdassa perustelutekstiä palvelujen parantumisella.

Kaupunkiseutuperusteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että kuntaliitoksissa kuntien erilainen rakenne ja kaavoitustarpeet tulee ottaa huomioon ja antaa tilaa vaihtoehtoisille ratkaisuille. Tämä koskee erityisesti kaupunkimaisia keskuskuntia ja maaseutumaisia liitoskuntia. Parhaimmillaan myös kuntaliitoksista poikkeavat ratkaisut voivat tuoda suurempaa hyötyä kuntaliitosten sijaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että erillisen metropolihallinnon ja -lainsäädännön tarve tulisi arvioida uudelleen ja miettiä, voitaisiinko samaa lainsäädäntöä noudattaa kaikilla suurilla yli 100 000 asukkaan kaupunkialueilla. Kuntarakennetta uudistettaessa tulee ottaa huomioon kuntien erilaiset toimintaympäristöt ja tarkastella myös palveluiden sijoittumista ja käyttöä. Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen samanaikaisesti kuntarakenteen uudistamisen kanssa aiheuttaa kunnille uusia vaatimuksia, joiden ratkaisemiseksi tulisi määritellä myös tarvittavat toimenpiteet.

Kaupunkiseutuperusteissa tulisi opetus- ja kulttuuriministeriön mielestä ottaa selkeämmin esille yhdyskuntarakennesuunnittelun terveyttä ja hyvinvointia, erityisesti kävelyyn ja pyöräilyyn tukeutuvan, edistävät vaikutukset. Yhtenäisessä suunnittelussa on keskeistä huomioida riittävä kevyen liikenteen verkosto koulu-, työpaikka- tai muun liikkumisen edistämisen toimenpiteenä. Lähitaajamien suunnitteluun kuuluu myös lähiliikuntapaikkojen rakentaminen. Arkiliikunnan edistäminen ja lähiliikuntapaikkojen lisääminen ennaltaehkäisevät taloudellista eriarvoistumista. Lähiliikuntapaikat palvelevat erityisesti lapsia ja nuoria sekä ikääntynyttä väestöä. Saavutettavuuden ohella lähiliikuntapaikkojen käyttökunto on tärkeää. Lähiliikuntapaikkaverkoston ylläpidon lisäksi tulee tarvittaessa rakentaa myös uusia lähiliikuntapaikkoja.

Menettely

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että yhdistymissopimuksien tulee sisältää kaikki kuntien toimintasektorit. Tämä koskee myös kirjasto-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluja.

Kuntien erilaiset tilanteet tulee ottaa huomioon selvitysvelvollisuuden takarajaa määrättäessä.

Kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta asukkaat voivat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin ja toimenpiteisiin. Tämä edellyttää uusia toimintatapoja kuulemismenettelyn lisäksi.

Lakiehdotuksen ”kansalaisäänestyksen enemmistö voittaa” -menettely on ongelmallinen väkimäärältään pienemmän kunnan näkökulmasta. Tällöin väkimäärältään suurempi kunta voisi halutessaan liittää tai olla liittämättä pienemmän kunnan itseensä pienemmän kunnan väkimäärän enemmistön tahdosta riippumatta.

Valtioneuvoston päätösvallan rajat

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että valtiovarainministeriön oikeus tehdä enintään neljän vuoden välein uusi kaupunkiselvitys vaikuttanee kielteisesti kaupunkiseutujen pitkän aikavälin kehitykseen.

Vaikutusarviointi

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että palvelurakenteen vaikutuksia ei ole ko. lakiehdotuksessa arvioitu riittävästi, sillä tausta-aineiston lähtökohtana ovat olleet liikenne, maankäyttö, asuminen ja työpaikat. Kuntakoon kasvu voi olla haaste myös palveluiden saatavuudelle, vaikka se sisältää myös mahdollisuuksia edellyttäen, että palvelut voidaan organisoida tehokkaammin. Rakenteen ohella huomiota tulee kiinnittää enemmän myös palveluiden järjestämiseen.

Vaikutuksia kotitalouksien taloudelliseen asemaan on selvitetty vähän, vaikka esimerkiksi kulttuuripalvelujen käyttäjistä kotitaloudet ovat merkittävien palveluita käyttävä ryhmä. Palveluiden siirtyminen kauemmas aiheuttaa kotitalouksien menojen lisääntymistä. Lisäksi palvelut määrittävät mm. muuttoliikettä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa lopuksi, että kuntayhtymien purkamisen taloudellisia vaikutuksia ei lakiehdotuksessa ole arvioitu. Kuntarakenteen muutosten vaikutukset yhdistystoimintaan tulisi huomioida laajemmin, sillä yhdistykset ovat tärkeitä kuntien palvelujen tuottamisessa sekä yhteiskunnan toimijoina. Lisäksi ne tukevat kansalaisten aktiivisuutta ja osallisuutta.

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Ylitarkastaja

Riitta Lehtomaa

Tiedoksi

Kopo
Kupo
Ktpo
Aipo
Kansliapäällikön esikunta
Viestintäyksikkö
Kansainvälisten asiain sihteeristö
Hallinto-osasto

